

DOI: 10.31652/2412-1142-2018-50-84-88

УДК : 378.4(477.43)

М.Є. Скиба, Г.В. Красильникова, Т.Ф. Косянчук, Хмельницький, Україна
M. Skyba, H. Krasylnykova, T. Kosianchuk, Khmelnytskyi, Ukraine
E-mail: mykolaskyboxnu@gmail.com

ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ПРОВАЙДЕРИ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ДЛЯ МОЛОДІ ТА ДОРΟΣЛИХ

Анотація. Стаття присвячена питанням створення сприятливого освітнього середовища у закладі вищої освіти для навчання громадян впродовж життя. Висвітлений досвід трансформації існуючих структур післядипломної освіти закладів вищої освіти в інституції, що забезпечують освіту громадян впродовж життя. Запропонована організаційна структура Інституту освіти впродовж життя на базі Хмельницького національного університету.

Схарактеризовані основні напрями діяльності майбутнього Інституту освіти впродовж життя: післядипломна освіта; підготовче відділення; освіта дорослих. Доведено, що традиційні освітні послуги підготовчого відділення університету доцільно доповнювати додатковими, що стосуються підготовки здобувачів до вступу на магістерський рівень вищої освіти, підвищення рівня знань здобувачів з базових дисциплін, які потрібні для успішного навчання на бакалаврському рівні вищої освіти. Перспективним є використання методик тестування для встановлення здібностей та нахилів старшокласників до певних видів діяльності та надання психологами порад щодо їх вступу на навчання за однією із спеціальностей, які реалізуються в університеті.

Стверджується, що перебудова післядипломної освіти в університеті має відбуватися у напрямку підвищення кваліфікації та надання додаткових компетентностей для фахівців різних галузей, а також учителів загальноосвітніх шкіл міста та області, викладачів університету та інших ЗВО, коледжів, технікумів, училищ в т.ч. на основі дистанційних технологій навчання. Новим видом діяльності для університету має стати надання освітніх послуг населенню та організація роботи з людьми третього віку.

Ключові слова: освіта дорослих, освіта впродовж життя, післядипломна освіта, додаткові компетентності, освіта людей третього віку.

DEVELOPMENT OF EDUCATION PERIOD OF LIFE IN HIGHER EDUCATION STAFF

Abstract. The article is devoted to the issues of a favorable educational environment creation in the higher educational institution for the training of citizens throughout life. The experience of existing structures transformation of postgraduate education of universities in the institutions that provide the education of citizens throughout life is highlighted. The organizational structure of the Institute of life-long learning at Khmelnytskyi National University has been developed.

The main directions of activity of the Institute of life – long learning throughout life are described: postgraduate education; preparatory department; adult education. It is proved that the traditional educational services of the preparatory department of the university are expedient to complete with the additional ones related to the preparation of applicants for admission to the Master's degree of higher education, increase of the knowledge level of applicants from basic disciplines (physics, chemistry, mathematics, foreign languages), which are necessary for successful study at the Bachelor higher education degree. It is promising to use the testing methods to determine the abilities and inclinations of senior students to certain types of activities and provide psychologists with an advice on their admission to study in one of the specialties that are implemented at the university.

It is argued that the restructuring of post-graduate education at the university should take place in the direction of advanced training and provide additional competencies for specialists from different fields, as well as teachers of secondary schools of the city and region, university professors and other universities, colleges, technical schools, schools, including on the basis of distance learning technology. The new kind of activity for the university should be able to provide educational services to the population and to organize

work with people of the third age.

Key words: *adult education, life-long education, postgraduate education, additional competences, education of people of the «third age».*

Вступ. Загальноцивілізаційні зміни, що відбулися наприкінці ХХ-початку ХХІ століття, глобальне прискорення суспільного розвитку, збільшення тривалості життя населення кардинально змінили вимоги до освіти, підвищили її роль у модернізації суспільства, зумовили необхідність удосконалення освітньої політики у контексті неперервності, а відтак і освіти впродовж життя.

Зазначені перетворення сприяють активному долученню розвинених країн до створення «Європи, що навчається: Європи, яка здатна зустріти майбутнє позитивно та з усіма необхідними навичками, знаннями і компетентностями», про що йде мова у Маніфесті навчання дорослих у ХХІ столітті, прийнятому Європейською Асоціацією Освіти Дорослих [1, с.1]. Безперечними лідерами у розвитку освіти впродовж життя є такі країни як Німеччина, Великобританія, Данія, Швеція, Норвегія, Фінляндія та ін., у яких 60-80% дорослого населення охоплено різними формами неформальної освіти [2]. Актуальність означених процесів обумовила проголошення 2017 року – роком освіти дорослих в Європі.

Постановка проблеми. Одним з основних напрямів пріоритетних дій уряду України до 2020 року в межах середньострокового плану є розвиток людського капіталу. Відтак, наша держава приділяє увагу як сфері освіти молоді так і дорослих, що є ознакою європейського підходу. Про це свідчать проекти Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України, прийнятий Закон України «Про освіту» (2017), де вперше в освітньому законодавчому полі з'явився термін «освіта дорослих» [3]. І такі зміни є вчасними, оскільки дорослій людині частіше доводиться виступати у ролі суб'єкта навчальної діяльності, спричиненої різними мотивами і цілями. Саме тому актуальною є освіта дорослих. Однак, імплементація Закону «Про освіту», зокрема освіта дорослих сьогодні стикається з рядом проблем суто практичного характеру. Це стосується фінансових, кадрових, технічних проблем тощо.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Значний внесок в розвиток освіти дорослих в Україні зробив Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН. Так, у 2011 році цим Інститутом була розроблена Концепція освіти дорослих в Україні (її автором є директор Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України Лук'янова Лариса Борисівна) [4], а у 2015 – започаткована громадська організація «Українська асоціація освіти дорослих», яка в 2016 році на Головній Генеральній Асамблеї і Щорічній конференції Європейської Асоціації Освіти Дорослих у Брюсселі (Бельгія) отримала статус її офіційного члена.

Відтак, для навчання і перенавчання усіх категорій дорослого населення в Україні виникає гостра потреба у заміні концепції післядипломної освіти на освіту впродовж життя.

Мета статті полягає у висвітленні досвіду трансформування підрозділів післядипломної освіти закладів вищої освіти в інноваційні структури надання освітніх послуг молоді та дорослому населенню (на прикладі Хмельницького національного університету).

Виклад основного матеріалу. Упродовж останнього десятиліття у багатьох містах України розпочато створення сприятливого освітнього середовища для навчання громадян впродовж життя, серед таких міст – Київ, Мелітополь, Запоріжжя, Луцьк, Львів, Чернівці тощо. До речі, м. Мелітополь став членом Глобальної мережі міст, що навчаються, яку започаткувало ЮНЕСКО.

На сьогодні в Україні склалися такі основні групи організацій, що займаються системою освіти дорослих: інститути підвищення кваліфікації та інститути післядипломної освіти, вечірні школи, центри зайнятості, громадські й релігійні організації, університети третього віку. Щодо Хмельницького, місто знаходиться на початку свого поступу у цьому напрямку, зокрема, з 1 вересня 2017 року на базі Хмельницького міського територіального центру соціального обслуговування розпочав свою діяльність «Університет третього віку», кошти на навчання організації освітнього процесу виділені з міського бюджету. Особливе місце серед установ, що реалізують освіту дорослих, можуть посісти заклади вищої освіти (ЗВО) Хмельницької області, у яких зосереджений потужний людський потенціал – викладачі, які мають педагогічний досвід навчання та виховання, уміють створювати сприятливе освітнє середовище.

Усвідомлюючи актуальність освіти дорослих, наш університет у 2016 році став членом Української асоціації освіти дорослих та розпочав створювати підґрунтя для надання освітніх послуг дорослому населенню м. Хмельницького та області. Одним із перших серед вишів України, в освітні програми підготовки фахівців освітнього ступеня «магістр» як педагогічних спеціальностей так і спеціальності механічного спрямування та комп'ютерної інженерії був введений навчальний курс за вибором «Основи андрагогіки», який допомагає випускникам університету підготуватися до взаємодії у професійній діяльності з працівниками різних вікових категорій.

У листопаді 2017 року Хмельницький національний університет взяв участь у форумі неформальної освіти дорослих, що проходив у Києві під егідою Української асоціації освіти дорослих, під час якого учасники мали змогу ознайомитися з європейським та вітчизняним досвідом.

Сьогодні у нашому університеті крім формальної системи здобуття вищої освіти функціонує Центр підвищення кваліфікації та післядипломної освіти, основними завданнями якого є підготовка абітурієнтів до вступу у заклади вищої освіти, здобуття другої вищої освіти за певним спектром спеціальностей та підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу. Враховуючи сучасні тенденції в освіті дорослих доцільним вважаємо реформування Центру підвищення кваліфікації та післядипломної освіти в Інститут освіти впродовж життя з розширенням спектру надання освітніх послуг для дорослого населення (рис.) [5]. Основними напрямками діяльності інституту, на нашу думку, можуть стати: післядипломна освіта; підготовче відділення; освіта дорослих.

Стисло охарактеризуємо шляхи розвитку кожного із виокремлених напрямів. Почнемо з підготовчого відділення. На нашу думку, крім традиційної довузівської підготовки (курси підготовки до здачі зовнішнього незалежного оцінювання), його функції доцільно розширити за рахунок надання додаткових послуг: підготовка до вступу на магістерський рівень (іспит з англійської мови та фахове випробування «за перехресним вступом»), підвищення рівня знань з базових дисциплін (фізика, хімія, математика, іноземна мова), що потрібні для успішного навчання на бакалаврському рівні.

З метою подальшої профорієнтаційної роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів – потенційними абітурієнтами університету, доцільно підвищити активність діяльності шкіл за напрямками (юний механік, юний хімік, юний дизайнер тощо), створити Малу академію мистецтв тощо.

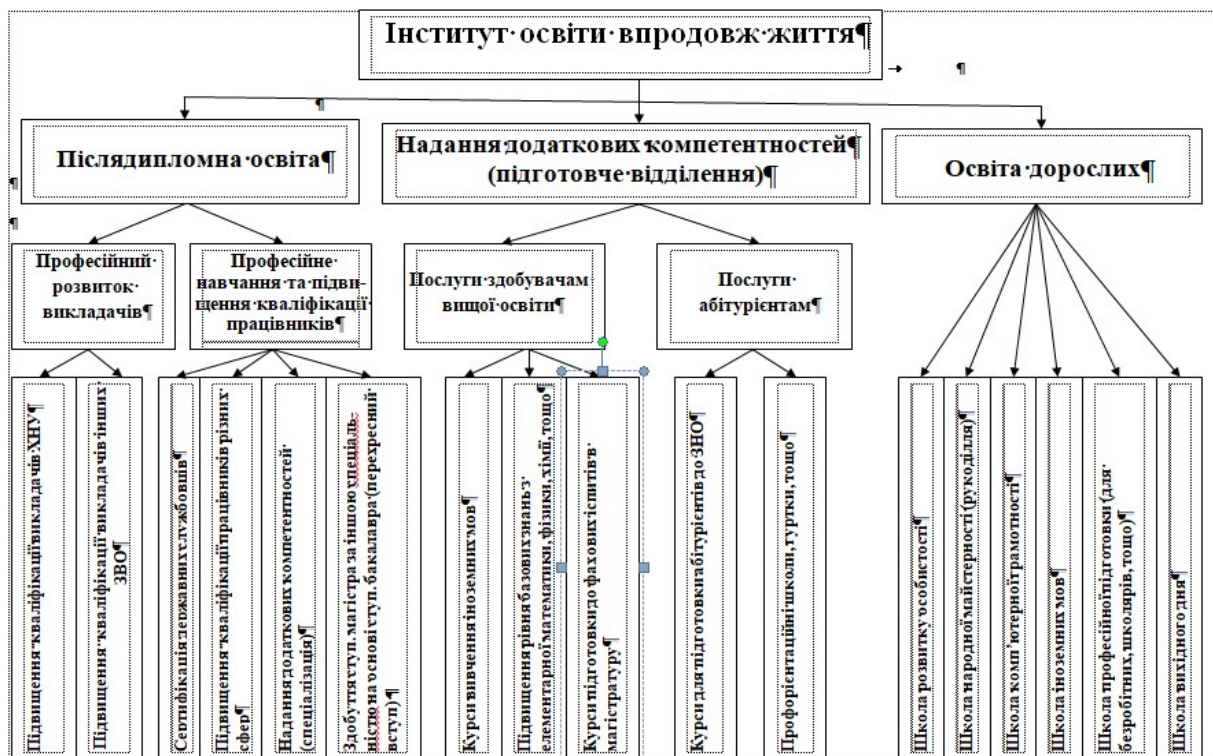

Рис. Організаційна схема Інституту освіти впродовж життя у Хмельницькому національному університеті

У перспективі ми плануємо, на основі зарубіжного досвіду, активно використовувати методики тестування для встановлення здібностей та нахилів старшокласників до певних видів діяльності та надання психологами нашого Ресурсного інформаційно-консультаційного центру психологічної підтримки порад щодо їх вступу на навчання за однією із спеціальностей, які реалізуються в університеті.

Післядипломна освіта, яка традиційно асоціюється нами з наданням другої вищої освіти за певним спектром спеціальностей (понад 10 спеціальностей), має кардинально перебудуватися. Актуальними є такі напрями післядипломної освіти: підвищення кваліфікації та надання додаткових компетентностей для фахівців різних галузей (психологів, аудиторів, маркетологів, працівників кадрових служб, фахівців з охорони праці, державних службовців, тренерів спортивних шкіл, фінансистів тощо), а також учителів загальноосвітніх шкіл міста та області, викладачів університету та інших ЗВО, коледжів, технікумів, училищ в т.ч. на основі дистанційних технологій навчання. Ми розраховуємо, що такі освітні послуги зможемо надавати у співпраці з Хмельницьким обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти та Науково-методичним центром професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області.

Для реалізації нових проектів в університеті існують такі передумови:

- успішно функціонує Центр інноваційної педагогіки і психології, який розробляє технології чуттєвих форм пізнання та виховання і здійснює підвищення кваліфікації викладачів закладів вищої освіти міста та України з цього напрямку гуманізації освіти;
- кафедра слов'янської філології університету та Україно-Польський центр здійснює підвищення кваліфікації вчителів польської мови міста Хмельницького та області;
- кафедра практики іноземної мови і методики викладання бере участь у міжнародному проекті «Шкільний вчитель нового покоління» (вчитель англійської мови) під егідою Британської Ради та МОН України.

У рамках післядипломної освіти планується надання додаткових компетентностей (спеціалізація) за окремими професіями, наприклад, в рамках спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування» підготовку фахівців з фінансового моніторингу, фінансових аналітиків, в рамках спеціальності «Маркетинг» – рекламистів тощо.

Відповідно до статті 18 Закону України «Про освіту» післядипломна освіта має забезпечувати здобуття ступеня магістра за іншою спеціальністю на основі здобутого рівня бакалавра (так званий «перехресний вступ»).

Інноваційним напрямом післядипломної освіти має стати надання послуг з сертифікації. У 2017 році Центром підвищення кваліфікації та післядипломної освіти започатковано проведення сертифікації державних службовців з української мови. В перспективі ми плануємо впровадити сертифікацію фахівців різних галузей (вчителів, адвокатів тощо).

Новим видом діяльності для університету є надання освітніх послуг населенню та організація роботи з людьми третього віку. За шкалою ООН населення країни вважається старим тоді, коли частка людей у віці понад 65 років становить більше 7%. В Україні вона загалом досягла 15,9 %, а серед сільських мешканців – 19,8 %, що свідчить про швидкі темпи старіння української нації. Досвід роботи подібних організацій в Україні свідчить, що попитом у цієї категорії населення користуються школи вихідного дня, курси іноземних мов та комп'ютерної грамотності, народної майстерності (рукоділля), школи розвитку особистості. Крім цього потребують уваги окремі категорії незахищеного населення: безробітні, військовослужбовці звільнені у запас або у відставці, мігранти, особи звільнені з місць позбавлення волі, матері-одиначки тощо. До речі, досвід співпраці з Хмельницьким центром зайнятості у нас є. У свій час університет здійснював підготовку робітників швейної галузі, підвищував кваліфікацію безробітних менеджерів, бухгалтерів тощо.

Кафедри університету (кафедра дизайну, кафедра технології та конструювання швейних виробів, кафедра теорії та методики трудового і професійного навчання та ін.) мають як людський так і методичний потенціал для організації різноманітних курсів з художнього оздоблення матеріалів; моделювання, конструювання та технології виготовлення швейних виробів, вивчення сучасних технік (печворк, батик, розпис на склі) тощо.

Налагодження співпраці з різними інституціями області в галузі освіти дорослих доцільно, на нашу думку, розпочати з розроблення каталогу провайдерів освітніх послуг у сфері формальної та

неформальної освіти Хмельницького регіону.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, для подальшого розвитку освіти впродовж життя в університеті необхідно створити структурний підрозділ та розробити нормативно-правову базу, що сприятиме його ефективному функціонуванню; сформувати зміст програм навчання для різних категорій працівників та дорослого населення, забезпечити дієвість системи післядипломної освіти з урахуванням потреб ринку праці; залучати провідних фахівців з різних сфер економіки до освітнього процесу в системі післядипломної освіти; застосовувати сучасні освітні технології у тому числі дистанційні форми навчання. Зважаючи на важливість розвитку людського капіталу в Україні потребує подальшого дослідження проблема освіти впродовж життя.

Список використаних джерел:

1. Горбовий А., Халецька А., Степанюк О., Кухарук А., Спұлбер Д. Концепція діяльності центрів освіти «третього віку» в Україні: Методичний посібник // Автори-укладачі: Артур Горбовий, Аліна Халецька, Оксана Степанюк, Анна Кухарук, Діана Спұлбер. – Київ-Луцьк, 2017 – 116 с.
2. Лук'янова Л. Законодавче забезпечення освіти дорослих: зарубіжний досвід / Лариса Лук'янова, Українська Асоціація освіти дорослих – Київ : ТОВ «ДКС-Центр», 2017 – 147 с.
3. Концепція освіти дорослих в Україні / Укл.: Лук'янова Л.Б. – Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2011. – 24 с.
4. Україна. Закони. Про освіту [Електронний ресурс] : закон : [прийнято Верх. Радою України від 05.09.2017 р. № 2145-19] // Відом. Верх. Ради України. – 2017. – № 38-39 – Ст. 380. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 19.03.2018).
5. Скиба М. Є. Перспективи розвитку освіти впродовж життя у Хмельницькому національному університеті // Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи : зб. тез доповідей ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 9-10 листопада 2017 р.). – С. 15.

DOI: 10.31652/2412-1142-2018-50-88-93

УДК 378: 004

*R. V. Sopivnyk, Kyiv, Ukraine, O. V. Klochko, Vinnytsia, Ukraine
P. V. Сопівник, м. Київ, Україна, О. В. Клочко, м. Вінниця, Україна
rvsop@meta.ua, klochkoob@gmail.com®*

**ADAPTATION OF HIGHER EDUCATION OF UKRAINE TO THE MODERN NEEDS OF «KNOWLEDGE SOCIETY»:
ALTERNATIVE DIRECTIONS**

*Informatization is caused by social reasons and in the process of its development
is one of the dominant factors of social development*

R. Gurevich

Анотація. Питання адаптації вищої освіти України до сучасних вимог інформаційного суспільства (суспільства знань) є актуальним. Метою дослідження є вибір альтернативних стратегій – вектора домінуючих чинників на шляху адаптації вищої освіти України до сучасних потреб «суспільства знань». У процесі розв'язування поставленої задачі застосовано метод аналізу ієрархій. У контексті складових даної проблеми розглянуто інтегральний показник розвитку людського потенціалу. Нами з'ясовано пріоритети керуючих впливів на нього показників витрат на освіту, якості освіти, кількості інтернет-користувачів та абонентів мобільного зв'язку із застосуванням методу аналізу ієрархій. Нами розроблено ієрархічну модель з метою визначення пріоритетних критеріїв і знаходження альтернативних рішень, що можуть бути покладені в основу розробки сценаріїв адаптації вищої освіти України до сучасних потреб інформаційного суспільства (суспільства знань). Отримані показники пріоритетності альтернатив підтверджують важливий вплив Інтернет-технологій, підвищення якості освіти на результати адаптації вищої освіти України до сучасних потреб «суспільства знань». Вони є домінуючими чинниками. Зроблено висновок про збереження пріоритетності альтернатив у